

A BŰNÖZÉS TÁRSADALAMI-GAZDASÁGI ASPEKTUSAI

SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE CRIME

A cikk szerzője bemutatja, hogy a környezeti motivációk hogyan befolyásolják a bűnözői magatartást. A tartós nélkülözésből fakadó szegénység ösztönözhet egyéneket bűncselekmények elkövetésére. Számos elmélet született, amely összekapcsolja a társadalmi-gazdasági folyamatokat a bűnözéssel. A cikk hangsúlyozza, hogy szegényen is be lehet tartani a társadalmi normákat és a törvényt. A szegénység önmagában nem magyarázza a bűnözés kialakulását. A cikk betekintést enged az elméleti perspektívák különböző szintű összehasonlításába, a társadalmi természet vagy az emberi természet szintjén. A társadalmi természet fontos jellemzői a kollektív lelkiismeret, a közös értékek, a hit és a normák követése.

The author shows how the environment affects motivation of criminal behavior. The continued poverty exhort people to commit crimes. There are several theories linking the crime to the social and economic processes. The article points that the social norms and laws may be poorly maintained. The development of a crime, poverty alone does not explain. The article provides insight into the wide variety of theoretical perspectives to compare. The article provides insight into the theoretical perspectives for comparing different levels of the social nature of human nature or level. The collective conscience, following common values, beliefs and norms of the social nature is important features.

A modern kriminológiai elméletekben fő hangsúlyt kap egy-egy állam gazdasági helyzete, mivel a kutatók az ország gazdasági színvonalával magyarázzák a bűnözés volumenének emelkedését, különös tekintettel a vagyon elleni bűncselekményekre. Az egyes hipotézisek nem jelentik közvetlenül azt, hogy a szerényebb körülmények között élők többsége a bűnözéshez nyúl életkörülményeinek javítása céljából, de mindenképpen fellelhető az elkövetések mögött a tettesek anyagi biztonságának hiánya. A szerényebb életminőség, az alacsony színvonalú oktatás és lakáskörülmények, a magas munkanélküliségi ráta, valamint az interakció hiánya a lakóközösségekben a bűncselekmények gyakoribb előfordulásához vezetnek. Nehéz és szinte lehetetlen egyenként elkülöníteni azokat a tényezőket, melyek előidézik egyes személyekben a bűnözői életformát. Egy országban lezajló gazdasági-társadalmi folyamatokkal együtt a bűnözés volumene is változhat, ezért elmondható, hogy ezek a tényezők egyfajta kapcsolatrendszeret alkotnak.

1. A BŰNÖZÉS SZOCIOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSE

Beccaria 1764-ben¹ készítette el korszakalkotó művét a *Delitti e delle pene* (A bűnökről és büntetésekről) címmel, melyben az egyik megállapítása szerint az egyén szabad akarata dönt arról, hogy a bűnözői életformát választja, avagy elutasítja ennek létjogosultságát.

A kriminológia modern képviselői, Vold, Bernard és Snipes (2002.),² valamint Williams és McShane (1999)³ alátámasztották Beccaria megállapítását és kiegészítették azzal, hogy az egyén elhatározását döntően befolyásolja a bűnözésből származó előny, illetve a lebukás kockázatának és felelősségre vonásának veszélye.

¹ Beccaria, C. (1764): *Delitti e delle pene* (A bűnök és büntetések). On Crimes and Punishments Trans. by Henry Paolucci. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1963. pp. 16-22

² Vold, G.B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002). *Theoretical Criminology* (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

³ Williams, F.P. III & McShane, M.D. (1999): *Criminological Theory* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.

A pozitív elméletek képviselői Comte (1844)⁴ és Spencer (1873)⁵ úgy vélték, hogy az egyének elhatározását külső erők befolyásolják, melyek az emberek többségében kontrollálják a negatív irányba ható döntéseket, ezért bennük a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék nem alakul ki.

Durkheim (1893)⁶ véleménye szerint a társadalmi-gazdasági fejlődés során létrejött nagyvárosi lakóközösségekben az értékek és normák meggyengülnek, a társadalom szabályozó hatása nem, vagy nem eléggé érvényesül, ezért alakulhatnak ki egyes személyekben olyan elhatározások, melyek arra inspirálják, hogy csak helytelen eszközökkel javíthatnak az életkörülményeiken. A negatív döntés oka lehet az is, hogy a szerény körülmények között élők nem érzik a törvények adta jogbiztonságot, ezért a bennük ért negatív hatások helytelen, a bűnözés irányába sodorják őket.

Williams és McShane (1999)⁷ úgy vélik, hogy a társadalmi és fizikai környezet nagy mértékben befolyásolja az egyén magatartását. Az emberek a vidéki falvakból a nagy városokba költöznek, mivel úgy gondolják, hogy nagyobb munkalehetőség adódik. A folyamatos és nagyszámú munkaerő-áramlás munkanélküliséget generál. A város teljes mértékben nem tudja felszívni a munkaerőt, emiatt vannak, akik elhelyezkedni képtelenek, illetve valamilyen okból munkahelyük megszűnt és onnan elbocsátották őket. A városokban nyomornegyedek jöttek létre, ahol a bűnözési ráta jóval magasabb, mint más városrészekben.

Ronald (1973)⁸ a „Social Learning Approach” és Bandura (1977)⁹ a „Social learning theory” című munkáikban bemutatták az egyén viselkedési és reagálási formáit különböző szituációkban. Ha egy egyén, különös tekintettel a gyermekekre, szomszédai között bűnözők élnek, akkor ugyanennek a viselkedési formának az átvétele magas kockázatot jelent.

Tarde (1890)¹⁰ a „La criminalité comparée” művében utalt a deviáns viselkedés lemásolására, melyet Vold (2002)¹¹ és munkatársainak vizsgálataiban megerősített. A fiatal, mindenre fogékony gyermeknek modellként szolgál szülei, rokonai vagy a barátai bűnöző életvitel, melyet saját maga mintának tekint.

Williams és McShane (1999)¹² véleményében kifejti, hogy a deviáns viselkedés kialakulása elleni küzdelem leghasznosabb fegyvere, ha a veszélyeztetett fiatalokkal a szakemberek megismertetik a bűnözővé válás mechanizmusát és felhívják a figyelmüket azokra a veszélyes tényezőkre, melyek a probléma legfőbb okozói. A csoporton belüli értékrendszer és kultúra, ami döntően befolyásolja a közösség tagjainak viselkedését. A bűnözői csoportok tagjai hasonló gondolkodásúak, vélekedésük a bűncselekményekről azonos, mely a bűnözésen keresztül gyakorol hatalmat mások felett.

Cohennek (1955)¹³ a szubkultúráról megalkotott elmélete szerint a bűnöző fiatalok bandákba tömörültek, melyek leginkább a szubkulturális közösségeken belül keletkeznek, mivel itt a törvények betartására érkező kismértékű impulzusszám a bűnözői életvitelt segíti elő.

Olyan környékeken, ahol a bűnözés szervezett formában működik, a bűnözői szubkultúra elősegíti a fiatalokat abban, hogy a gyerekcsínynek tűnő egyszerű zseblopástól eljussanak a felnőttek bűnöző világába. Ahol nincs szervezett bűnözés, ott a jobbra fiatalok alkotta csoportok tevékenysége az utcán elkövetett garázdaságban vagy műtárgyak

⁴ Comte, A. (1844): Discours sur l'esprit positif. A General View of Positivism Trans. by Bridges, J.H. Trubner and Co., Cambridge University Press, 2009. pp. 157-170.

⁵ Spencer, H. (1873): The Study of Sociology, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1969. pp. 314-326.

⁶ Durkheim, É. (1893): De la division du travail social: Etude sur l'organisation des sociétés supérieures. The Division of Labor in Society. Trans. by George Simpson. New York. The Free Press of Glencoe, 1964 pp.440-443.

⁷ Williams, F. P. III. & McShane, M.D. (1999). Criminological Theory (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.

⁸ Ronald, A.L. (1973): Deviant Behavior: A Social Learning Approach. (A szociális tanulás elméleti megközelítése) CA: Wadsworth Publishing Company, Inc. pp. 370-389.

⁹ Bandura, A. (1977): Social learning theory. (A szociális tanulás elmélete) Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. pp. 12-29.

¹⁰ Tarde, J.G. (1890): La Criminalité comparée Comparative Criminality (A bűncselekmények összehasonlító elemzése) Trans. by Rapelje Howell 1912 Chicago: Quadrangle Books, pp. 364-394.

¹¹ Vold, G. B., Bernard, T.J. & Snipes, J. B. (2002): Theoretical Criminology (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

¹² Williams, F. P. III & McShane, M.D. (1999): Criminological Theory (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.

¹³ Cohen, A.K. (1955): Delinquent Boys: The Culture of the Gang, Glencoe. IL: Free Press. pp. 588-608.

rongálásában merül ki. A nagy városokban található bűnöző negyedekben a bandakultúra életformává válik. A bandatagokat, a vagyoni elleni bűncselekmények elkövetésekor nem kifejezetten az anyagi haszon érdekli. Az elkövetési motiváció mindenhol azonos, hasonlóan, mint a garázdaság, vagy a rongálás esetében. A csoport tudat alatti folyamatok és közvetlen nyomás révén tudja befolyásolni tagjait Cohennek (1955).¹⁴

2. GAZDASÁG ÉS BŰNÖZÉS

Durkheim (1893)¹⁵ anómia fogalmának Merton (1938)¹⁶ értelmezése szerint a kulturális célok elérésének törvény keretei közötti folyamatosság megszűnik. A célok ugyan világosak és érthetőek, azonban elérésük jogszerűen nem valósítható meg. A deviancia egy viselkedési folyamat, amely a lázadás és a konformizmus között helyezhető el. Az innováció ebben az esetben azt jelenti, hogy az egyén elfogadja a célt, de a megvalósítás nem a jogszabályi keretek medrében zajlik. Az önizoláló személy kategorikusan elutasítja a célokat, egyszerűen nem képes alkalmazkodni az intézményes keretekhez, melyek a deviáns viselkedéshez, majd a bűnözői életvitelhez vezetnek.

Siegel (2001)¹⁷, Barkan (2006)¹⁸, valamint Vold, (2002)¹⁹ és munkatársai azonos állásponton vannak a tekintetben, hogy a szubkulturális folyamat rendkívül összetett, szervesen illeszkedik egy országban végbemenő társadalmi-gazdasági változásokhoz, hiszen pont ezek a változások okozhatják a deviáns viselkedési forma előretörését. A szegregált, szegényes körülmények között élők társadalmi felzárkóztatása a negatív folyamatokat lassíthatják, vagy kedvező gazdasági körülmények létrejöttével, a folyamatok akár pozitív irányba változhatnak.

Webber (2007)²⁰ szerint az anómia az egyéneknek olyan alternatív értékítéletéhez vezethet, mely gyakran kiváltja belőlük az adott társadalmi rend elleni lázadást, amely a fennálló normákkal teljesen, vagy részlegesen szembehelyezkedik. A vizsgálatok azt mutatják, hogyha egy országban a gazdasági növekedés beindul és ennek következtében a jóléti társadalom kialakulóban van, a bűnözés nem csökken, hanem emelkedik. A relatív depriváció elmélete szerint a sikeresebb rétegek életformája újabb bűncselekmények elkövetésére motiválja a szegényeket.

Shaw és McKay (1942)²¹ a közvetlen fizikai környezet okozta devianciának a bűnözést keltő hatását vizsgálták. A nagyvárosokban kialakult szegénynegyedekben azért mutat kedvezőtlen képet a bűnözési volumen, mert az itt letelepedő bevándorlók, hátrányos helyzetűek, vagy azok, akik valamilyen okból a társadalom peremére kerültek, hajlamosak a dezorganizációra, mely következtében az általános normák között élő közösségbe nehezen illeszkednek be, mert másokhoz képest bennük az önfegyelem, illetve önszabályozás nem valósul meg.

Steven Barkan (2006)²² közösségi viselkedés, illetve a társadalmi mozgalmak kriminogén hatását vizsgálta különös figyelemmel a társadalmi mozgalom szervezeteiben való részvételre és azokhoz fűződő kötelezettségvállalásokra. A deviáns viselkedés megértéséhez vizsgálni kell az adott ország társadalmi-gazdasági folyamatát, mely felszínre hozza azokat a társadalmi problémákat, melyek elősegítik az egyénben a bűnözés kialakulását.

Anonymous (2002)²³ megállapításaiban arra helyezi a hangsúlyt, hogy a társadalmi gondoskodás, szervezetlenség hiányából fakadóan a szegények lakta negyedekben a bűnözés nő, amely az ott lakó, amúgy is alacsony színvonalon

¹⁴ Cohen, A.K. (1955): *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*, Glencoe, IL: Free Press. pp. 588-608.

¹⁵ Durkheim, É. (1893): *De la division du travail social: Etude sur l'organisation des sociétés supérieures*. The Division of Labor in Society. Trans. by George Simpson. New York. The Free Press of Glencoe, 1964. pp. 440-443.

¹⁶ Merton, R.K. (1938): *Social Structure and Anomie*. American Sociological Review pp. 672-82.

¹⁷ Siegel, L.J. (2001): *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies* (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth. pp. 35-41.

¹⁸ Barkan, S. E. (2006). *Criminology: A sociological understanding* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 39-44.

¹⁹ Vold, G.B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002): *Theoretical Criminology* (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

²⁰ Webber, C. (2007): *Reevaluating relative deprivation theory*. *Theoretical Criminology*, 11(1) Retrieved May 14, 2007, from Sage Criminology database. pp. 397-417

²¹ Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942): *Juvenile Delinquency in Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press. pp. 31-54.

²² Barkan, S.E. (2006): *Criminology: A sociological understanding* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 39-44.

²³ Anonymous (2002): *Researchers link broken windows policing with drop in serious crime*. *Capital University News*. pp. 93-133.

élő közösség életnívója tovább süllyed. Ezeken a területeken a bűnmegelőzés céljából jóval nagyobb számú technikai berendezések, pl. térfigyelő rendszerek vannak kiépítve.

Harms (2000)²⁴ is a társadalmi szervezetlenségben látja a probléma gyökerét. A közösség tagjai nem figyelnek egymásra, nem is érdekli őket, hogy ki, mit csinál és tesz a mindennapjaiban. A bűnözői életvitel származtatható a szegénységből, a munkanélküliségből, a népsűrűségből és a közösségi interakció hiányából. Az optimális, általános normákat követő társadalom építkezését a nyomornegyedekben „elharapózó” bűnözés károsan befolyásolja.

Harcourt (1998)²⁵ véleménye szerint az egyén magatartásának változását a közösség határozza meg. Egy-egy közösség értékítélete társadalmi szinten is jelentkezik, mely hatást gyakorol más közösségek viselkedési formáira.

3. ELMÉLETEK A BŰNÖZÉS KIALAKULÁSÁRÓL

Wilson és Kelling²⁶ által 1982-ben megalkotott a „törött ablakok elmélete” alapján merül fel az a kérdés, hogy miért kerül el a belváros bizonyos részeit a szlömösödés, ugyanakkor a szomszédos negyedekben az azonos társadalmi, gazdasági és környezeti adottságok mellett, miért válik elviselhetetlenné az emberek mindennapjai, ahol a rendőri intézkedéseket is szigorúbb és csak túlbiztosított formában lehet végrehajtani.

A „törött ablak elmélet” arra utal, hogy egy ablak egy bérházban betörik, de senki nem javítja meg, hanem az ott lakók érdektelensége miatt kitörve marad, majd ezt követően másik is betörik, vagy egyéb berendezés, tárgy megrongálódik. A hiba bekövetkezhet véletlenül, de szándékosan is, de az elhárítása nem következik be. A sérülések halmozódása gyors exponenciális folyamattá válik, ezért az épület állaga teljes mértékben leromlik. A lakók elköltöznek és a helyükön a bűnözés telepedik meg.

Faggins (2001)²⁷ álláspontja szerint a városi romlás oka a bűnözés, melynek hatékony visszaszorítása a célterületekre vezényelt megerősített rendőri szolgálat mellett a közösségi rendfenntartással érhető el.

Siegel (2001)²⁸ a fokozott rendőri jelenléttel nem ért egyet. Véleménye szerint ez az intézkedés a normákat követő lakókból ellenséges indulatokat válthat ki, mivel úgy érzik, hogy ők igazságtalanul kerültek be a fokozottan ellenőrzöttek körébe.

A kulturális deviancia elméletek – társadalmi dezorganizáció elmélete, kulturális konfliktusok elmélete, differenciált asszociáció elmélete, szubkultúra elmélete – közös jellemzőjük, hogy a deviáns viselkedéseknek olyan kulturális értékek az okai, melyek magukban hordozzák az egyénben a deviancia kialakulását.

Bizonyos társadalmi osztályok és maga, a deviáns viselkedés között kapcsolat állapítható meg, mely főleg a szociális dezorganizációs területeken jelenik meg és generációkon át „öröklődik”.

A társadalmi dezorganizáció (szervezetlenség) elmélet megalkotója a chichagoi iskola kutatói. A társadalmi dezorganizáció fogalmát Shaw-McKay (1942, 1969)^{29 30} határozta meg és a szétforgácsolt városi élet anonim jellegére alkalmazták. Az elmélet középpontjában a környezeti feltételek állnak. A magatartást szabályozó normák meggyengülése devianciát szül, vagyis a hatályban lévő viselkedési és társadalmi normák a társadalom tagjai felett

²⁴ Harms, W. (2000). Study conducted in Chicago's neighborhoods calls broken windows theory into question. *The University of Chicago Chronicle*, 19 (7). Retrieved May, 1, 2003, pp. 7-14..

²⁵ Harcourt, B.E. (1998): Reflecting on the subject: A critique of the social influence conception of deterrence, the broken windows theory, and order-maintenance policing New York style. *Michigan Law Review*, 97 (2). Retrieved May 1, 2003, from InfoTrac database. pp. 163-175.

²⁶ Wilson, J.Q, and Kelling, G. L. (1982): „Broken Windows: The police and neighborhood safety” (PDF). http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf. Retrieved 2007-09-03. (HTML version)

²⁷ Faggins, B. (2001): Temple University study shatters theory on neighborhood decline and criminal behavior. Book review: *Breaking away from broken windows*. Retrieved May 1, 2003. pp. 305-360.

²⁸ Siegel, L. J. (2001): *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies* (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth. pp. 35-41.

²⁹ Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1942): *Juvenile Delinquency in Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press. pp. 31-54.

³⁰ Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1969): *Juvenile delinquency and urban areas: a study of rates of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities* Chicago: University of Chicago Press. pp. 35-47.

elvesztették értéküket. A személy képtelen egyéni életteret felállítani vagy megvalósítani, ennek következtében dezintegrálódik.

A kulturális konfliktusok elmélet szerint a devianciát különböző társadalmi csoportok eltérő normáinak összeütközése eredményezi. A modern társadalmakban különböző kultúrájú és értéket képviselő csoportok vannak, azonban a kultúrák eltérősége mellett jelen van egy domináns kultúra is. Sellin³¹ megállapításai szerint az elsődleges konfliktus az egymástól eltérő normákon alapul. A másodlagos lényege, hogy egy kultúrán belül alakul ki több kulturális norma. A mentális és kulturális konfliktust az egyén személyesen érzelmi alapon éli meg. A kódok közötti konfliktus fellépésekor az egyén olyan dolgok normáit fogadja el, amelynek kódja konfliktusban áll azzal a csoporttal, amely őt megítéli.

Miller (1958, 1959)^{32 33} szerint bűnözési szubkultúra, az alsóbb társadalmi rétegek életmódját teljes egészében áthatja. Az alacsonyabb osztályú szülők gyermekei kimaradnak az iskolából, mivel az iskolai rend homlokegyenest ellentétes az otthoni körülményeikkel. Az otthonukból menekülnének, de az iskolát is elutasítják és ezek a konfliktusok gyakran pl. lányoknál a terhességhez vezetnek. A lányok ebben az esetben úgy gondolják, hogy csak a terhesség útján tudnak eme kettőségből szabadulni. A fiúknál más „tünetek” jelentkeznek, ők a bandázásban élik meg a lányoknál is fennálló állapotot, tekintettel arra, mivel a hétköznapi életüket unalmasnak találják, a bűncselekmény elkövetése jelenti számukra az „izgalmat”, az ebben való feszültségek levezetése megkönnyebbülést jelent számukra.

A differenciált asszociáció (eltérő képzetek) elmélete szerint vannak úgynevezett bűnöző központok, melyekben a beköltözők azt ott kialakult élet- és viselkedésmódot gyakran átveszik. A kutatók arra keresték a választ, hogy az ilyen jellegű körzetekben miért nagyobb a bűnözés.

Az elmélet egyik jeles képviselője Sutherland (1947)³⁴ magyarázata alapján a bűnözés tanult viselkedés, mely más emberekkel való interakcióban, pl. csoporton, vagy bandán belül, amely magában foglalja a társadalmi, technikai és pszichikai mechanizmusok megtanulását, ami nem más, mint a készség, illetve a tapasztalat megszerzése. A bűnözéssel kapcsolatos motívumokat, attitűdöket, ösztönzéseket a normakövetésnek vagy annak az elutasításának a háttéréből merítik. A bűnözői viselkedés azért alakulhatott ki, mert a deviáns csoport, vagy banda tagjai a törvényszegést kedvező színben tüntetik fel, annak értelmezése a törvénytiszteletet tagadását jelenti.

A szubkultúra elmélet szerint társadalmon belül vannak önállóan létező, sajátos értékekkel és normákkal rendelkező kultúrák, melyek a pszichikai szükségletet elégítik ki az adott ország társadalmi és gazdasági helyzetének függvényében. A valahová tartozást az egyén védelemként éli meg. A szubkultúrák általános közösségi igényt elégítenek ki, a kialakulásukban az adott korszak izlésvilága, az aktuális problémák, közös ismeretségek és azokba való bekerülés dilemmája jelenik meg. Nem biztos, hogy minden szubkultúra negatív hatást eredményez, több ember számára ez lehet az egyetlen támasza életében. A szubkultúrák jellemzője, hogy mindig csoportosulásban, inkább kisebb csoportokban alakul ki.

Cohen (1972)³⁵ a 70-es években tanulmányozta Kelet-London fiataljait, két különböző ifjúsági szubkultúrákban fellépő változásokat vizsgálta. Azt tapasztalta, hogy az új ideológiák gyorsan terjedtek el a csoportokon belül. Az egyik csoportban a pénz jelentette a központi szerepet, hogyan kell azt megkeresni és elkölteni. A másik csoport nézete, a hagyományos munkásosztály közösségéig nyúlt vissza. Minden generáció kísérletet tesz arra, hogy munkából éljen meg vagy alkalmazkodik a munkanélküliség viszonyosságaihoz.

Cohen azzal érvelt, hogy a fiatalok egy kulturális stílust dolgoztak ki eszközként a maguk elfogadtatására. Ez új megvilágításba helyezte az osztályharc kérdését.

³¹ Sellin, J.T. (1937): Research memorandum on crime in the depression New York: Social Science Research Council pp. 67-100.

³² Miller, W. (1958): „Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency”. Journal of Social Issues 14 (3): pp. 5–20.

³³ Miller, W. (1959): „Implications of Urban Lower-Class Culture For Social Work”. The Social Service Review 33 (3): pp. 219–236.

³⁴ Sutherland, E. H. (1947): Principles of Criminology, 4th Edition. Chicago, IL: Lippincott. pp. 467-482.

³⁵ Cohen, P. (1972): Sub-cultural Conflict and Working Class Community. Working Papers in Cultural Studies. No.2. Birmingham: University of Birmingham. pp. 151-206.

Smith és Jarjoura (1988)³⁶ összességében egyetértett azzal, hogy a szubkultúrák a társadalmakat bomlasztják, azonban azt állítják, hogy a bűnözést kiváltója nem csak az elszegényedés vagy a szegregálódás, hanem más okok is vezérelhetik azokat az egyéneket, akik a bűnözés útjára lépnek. Smith és Jarjoura külön-külön megvizsgálta a bűnözést kiváltó okokat és arra a következtetésre jutott, hogy akármelyik változó önmagában is elvezethet a bűnözés volumenének emelkedéséhez.

A világ összes pontján több kutató vizsgálta az életszínvonal és a bűnözés kapcsolatát. A kutatók között az egyik legelterjedtebb nézet, hogy ahol a szegénység uralkodik, ott a bűnözés magától értetődően megjelenik, különös tekintettel az utcán elkövetett bűncselekményekre. Chester (1976)³⁷ a bűncselekmények megjelenési formáit vizsgálta, mely során arra a következtetésre jutott, hogy az elszegényedett negyedekben az erőszakos, személy ellen irányuló bűncselekményekhez képest a betöréses lopások száma magasabb.

Arthur (1991)³⁸ azzal egészítette ki Chester megállapításait, hogy vidéken hasonló arányban jelennek meg a bűncselekmények, ha a városban és vidéken is társadalmi-gazdasági feltételek azonosak. A szegények a lopás lehető legegyszerűbb és rövid ideig tartó elkövetési formáját választják, az erőszakhoz csak szükség esetén folyamodnak, mely lehet pl. fegyveres rablás.

Crouch (1996)³⁹ szerint a társadalom gazdasági változói minden bűncselekmény elkövetésének befolyásoló tényezője, adott esetben a mozgatórugója lehet. Crouch a bűnözést kiváltó okok közé sorolja a válást, a munkanélküliséget, a lakáskörülmények romlását és a szomszédok állandó cserélődését.

Quetelet (1842)⁴⁰ már a XIX. században folytatott vizsgálatokat arra vonatkozóan, hogy van-e kapcsolat az akkori francia gazdaság szint és a bűnözés között, illetve melyek azok a társadalmi tényezők, amik motiválják az egyes személyeket a bűncselekmények elkövetésében.

Voldnak (2002)⁴¹ és munkatársainak megállapításai szerint a gazdasági színvonal jelentős visszaesésével a szegénynegyedekben eltűnik a lakásbetörés, mivel az ott élőknek nincsenek olyan értékeik, melyek miatt „érdemes lenne” az adott környéken valahová betörni, hiszen a közösségben élők között nincs egyenlőtlenség mindenki egyformán szegény.

A munkanélküliség sem meggyőző bizonyíték a bűnözés kiváltására, azonban az kétségtelen tény, hogy makroszinten vizsgálva a munkanélküliség növekedésének kísérője a magasabb bűnözési ráta.

Zafirovski (1998)⁴² szerint van kapcsolat a társadalmi-gazdasági változások és a bűnözés között, ugyanis az egyén racionális döntését az adott országban végbemenő társadalmi folyamatok nagymértékben befolyásolják. A társadalom egyes tagjai arra törekednek, hogy a folyamatokból akár illegális úton is javítsák az életminőséget.

Boudon (2003)⁴³ azzal érvelt, hogy az egyén racionális választása bár legitímnek mondható, mégis gyenge lábakon áll. A személy elhatározását sok olyan tényező befolyásolja, melyeket a gazdasági változások hoznak magukkal és ezek a változások válthatják ki a deviáns aktust az egyénből. Az egyén döntéseit más szociális jellegű szempontok is vezérik,

³⁶ Smith, D. A. & Jarjoura, G. R. (1988): Social structure and criminal victimization. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 25(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 7-40.

³⁷ Chester, C.R. (1976): Perceived relative deprivation as a cause of property crime. *Crime & Delinquency*. Retrieved April 26, 2007, from Sage Criminology database. pp. 313-324.

³⁸ Arthur, J.A. (1991): Socioeconomic predictors of crime in rural Georgia. *Criminal JusticeReview*, 16(1). Retrieved April 24, 2007, from Sage Criminology database. pp. 175-186.

³⁹ Crouch, B.M. (1996): Looking back to see the future of corrections. *The Prison Journal*, 76(4). Retrieved April 27, 2007, from Sage Criminology database. pp. 331-344.

⁴⁰ Quetelet, M. A. (1842): *A Treatise on Man and development of his faculties* Cambridge, MA Harvard University Press. pp. 13-15.

⁴¹ Vold, G. B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002): *Theoretical Criminology* (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.

⁴² Zafirovski, M. (1998): Socio-economics and rational choice theory: Specification of their relations. *Journal of Socio-Economics*, 27(2). Retrieved May 5, 2007, from PsycINFO database. pp.165-205.

⁴³ Boudon, R. (2003). Beyond rational choice theory. *Annual Review of Sociology*, 29. Retrieved April 19, 2007, from PsycINFO database. pp. 1-21.

ezért amikor a bűncselekmény háttérének vizsgálatára kerül a sor, akkor az összes motivációs tényező elemzése szükséges.

Greene (1993)⁴⁴ azt írja Chicago környékéről, hogy sújtja a szegénység és meglehetősen nagy számban követnek el erőszakos bűncselekményeket. A szegények lakta városrészekben végbemenő negatív folyamatok és a nem megfelelő szociális háló az alacsony színvonalú társadalmi szerveződés folyamatosságát mutatják.

Arthur (1991)⁴⁵ a vidéki bűnözés alapján a társadalmi-gazdasági feltételek és a bűnözői magatartás közötti kapcsolatot vizsgálta. Az elemzések rámutattak arra, hogy bizonyos társadalmi tényezők, mint pl. az egy főre jutó jövedelem, az egyenlőtlenség és a munkanélküliség a bűnözési rátát befolyásolja.

DeFronzo (1997)⁴⁶ közvetetten állapított meg kapcsolatot az adott ország gazdasági állapota és a benne megjelenő bűnözés között. A vizsgálat szerint a szociális segélyben részesülők száma nagymértékben befolyásolja a bűnözés kiterjedtségét. Ha az alacsony színvonalú közösségek és a társadalom között az szociális összeköttetés hiányzik, a bűncselekmények emelkednek. A szegénység és a bűnözés között nem áll fenn direkt kapcsolat, azonban a szegénység és a társadalmi szerveződés hiányosságai miatt mégis nagyobb arányú a bűnözés az alacsony szinten élők lakta övezetekben.

4. ÖSSZEZÉS

A környezeti motivációk nagymértékben befolyásolják a bűnözői magatartást. A tartós nélkülözésből fakadó szegénység ösztönözhet egyéneket bűncselekmények elkövetésére. Számos elmélet született, amely összekapcsolja a társadalmi-gazdasági folyamatokat a bűnözéssel. Szegényen is be lehet tartani a társadalmi normákat és a törvényeket. A szegénység önmagában nem magyarázza a bűnözés kialakulását. A bűnözés összefüggésbe hozható egy országban lezajló társadalmi-gazdasági folyamatokkal, mely visszaszorítása a szociális háló, illetve a közhasznú programok bővítésével érhető el. A gazdasági feltételek okozhatják a bűnözési volumen emelkedését, és ha egyre több embernek süllyed az életszínvonala a bűnözés kockázati tényezőjé is jelenti. Kockázati tényezőt jelent még a külföldi szegény bevándorlók, az infláció, az adópolitika, a munkahelyek csökkenése ezzel együtt a munkanélküliség, a fogyasztói kiadások emelkedése. A szegénység növekedésének velejárója a vagyon elleni bűncselekmények, különös tekintettel a lopás és a rablás emelkedése.

Az elméleti perspektíváknak különböző szintű összehasonlítása lehetséges, a társadalmi természet, vagy az emberi természet szintjén, melyek elemzése az ok-okozati tényezőkre és a deviancia mechanizmusaira koncentrálnak. A társadalmi természet fontos jellemzői a kollektív lelkiismeret, a közös értékek, a hit és a normák követése. Az elméleti perspektívák között sok ok-okozati tényező húzódik meg. Ezek közül az egyéni különbségek biológiai és pszichológiai alapon vizsgálhatók, mely elemzések a kultúra, a szubkultúra és a szociálpszichológia alapján történhet, amely kiterjed a társadalmi kapcsolatokra is. Az elméletek perspektíváinak legfontosabb kérdése a mechanizmus.

Kulcsszavak: bűnözői életforma, társadalmi és fizikai környezet, munkanélküliség, viselkedési formák, szociológiai elméletek, konfliktusok, kultúrák és normák, bandák, dezorganizáció, életszínvonal.

Keywords: criminal life, social and physical environment, unemployment, behavior, sociological theories, conflicts, cultures and norms, gangs, disorganization, standard of living

⁴⁴ Greene, M.B. (1993): Chronic exposure to violence and poverty: Interventions that work for youth. *Crime & Delinquency*, 39(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database pp. 419-429.

⁴⁵ Arthur, J.A. (1991): Socioeconomic predictors of crime in rural Georgia. *Criminal Justice Review*, 16(1). Retrieved April 24, 2007, from Sage Criminology database. pp. 175-186.

⁴⁶ DeFronzo, J. (1997). Welfare and homicide. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 395-406.

HIVATKOZÁSOK

1. Anonymous (2002): Researchers link broken windows policing with drop in serious crime. Capital University News. pp. 93-133.
2. Arthur, J.A. (1991): Socioeconomic predictors of crime in rural Georgia. Criminal Justice Review, 16(1). Retrieved April 24, 2007, from Sage Criminology database. pp. 175-186.
3. Bandura, A. (1977): Social learning theory. (A szociális tanulás elmélete) Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. pp. 12-29.
4. Barkan, S. E. (2006). Criminology: A sociological understanding (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 39-44.
5. Beccaria, C. (1764): Delitti e delle pene (A bűnök és büntetések). On Crimes and Punishments Trans. by Henry Paolucci. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1963. pp. 16-22
6. Boudon, R. (2003). Beyond rational choice theory. Annual Review of Sociology, 29. Retrieved April 19, 2007, from PsycINFO database. pp. 1-21.
7. Chester, C.R. (1976): Perceived relative deprivation as a cause of property crime. Crime & Delinquency. Retrieved April 26, 2007, from Sage Criminology database. pp. 313-324.
8. Cohen, A.K. (1955): Delinquent Boys: The Culture of the Gang, Glencoe, IL: Free Press. pp. 588-608.
9. Cohen, P. (1972): Sub-cultural Conflict and Working Class Community. Working Papers in Cultural Studies. No.2. Birmingham: University of Birmingham. pp. 151-206.
10. Comte, A. (1844): Discours sur l'esprit positif. A General View of Positivism Trans. by Bridges, J.H. Trubner and Co., Cambridge University Press, 2009. pp. 157-170.
11. Crouch, B.M. (1996): Looking back to see the future of corrections. The Prison Journal, 76(4). Retrieved April 27, 2007, from Sage Criminology database. pp. 331-344.
12. DeFronzo, J. (1997). Welfare and homicide. Journal of Research in Crime and Delinquency, 34(3). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 395-406.
13. Durkheim, É. (1893): De la division du travail social: Etude sur l'organisation des sociétés supérieures. The Division of Labor in Society. Trans. by George Simpson. New York. The Free Press of Glencoe, 1964 pp. 440-443.
14. Faggins, B. (2001): Temple University study shatters theory on neighborhood decline and criminal behavior. Book review: Breaking away from broken windows. Retrieved May 1, 2003. pp. 305-360.
15. Greene, M.B. (1993): Chronic exposure to violence and poverty: Interventions that work for youth. Crime & Delinquency, 39(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database pp. 419-429.
16. Harcourt, B.E. (1998): Reflecting on the subject: A critique of the social influence conception of deterrence, the broken windows theory, and order-maintenance policing New York style. Michigan Law Review, 97 (2). Retrieved May 1, 2003, from InfoTrac database. pp. 163-175.
17. Harms, W. (2000). Study conducted in Chicago's neighborhoods calls broken windows theory into question. The University of Chicago Chronicle, 19 (7). Retrieved May, 1, 2003, pp. 7-14.
18. Merton, R.K. (1938): Social Structure and Anomie. American Sociological Review pp. 672-82.
19. Miller, W. (1958): „Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency”. Journal of Social Issues 14 (3): pp. 5–20.
20. Miller, W. (1959): „Implications of Urban Lower-Class Culture For Social Work”. The Social Service Review 33 (3): pp. 219–236.

21. Quetelet, M. A. (1842): A Treatise on Man and development of his faculties Cambridge, MA Harvard University Press. pp. 13-15.
22. Ronald, A.L. (1973): Deviant Behavior: A Social Learning Approach. (A szociális tanulás elméleti megközelítése) CA: Wadsworth Publishing Company, Inc. pp. 370-389.
23. Sellin, J.T. (1937): Research memorandum on crime in the depression New York: Social Science Research Council pp. 67-100.
24. Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942): Juvenile Delinquency in Urban Areas. Chicago: University of Chicago Press. pp. 31-54.
25. Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1969): Juvenile delinquency and urban areas: a study of rates of delinquency in relation to differential characteristics of local communities in American cities Chicago: University of Chicago Press. pp. 35-47.
26. Siegel, L.J. (2001): Criminology: Theories, Patterns, and Typologies (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth. pp. 35-41.
27. Smith, D. A. & Jarjoura, G. R. (1988): Social structure and criminal victimization. Journal of Research in Crime and Delinquency, 25(1). Retrieved April 20, 2007, from Sage Criminology database. pp. 7-40.
28. Spencer, H. (1873): The Study of Sociology, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1969. pp. 314-326.
29. Sutherland, E. H. (1947): Principles of Criminology, 4th Edition. Chicago, IL: Lippincott. pp. 467-482.
30. Tarde, J.G. (1890): La *Criminalité comparée* Comparative Criminality (A bűncselekmények összehasonlító elemzése) Trans. by Rapelje Howell 1912 Chicago: Quadrangle Books, pp. 364-394.
31. Vold, G.B., Bernard, T.J. & Snipes, J.B. (2002). Theoretical Criminology (5th ed.). New York: Oxford University Press. pp. 352-369.
32. Webber, C. (2007): Revaluating relative deprivation theory. Theoretical Criminology, 11(1) Retrieved May 14, 2007, from Sage Criminology database. pp. 397-417
33. Williams, F.P. III & McShane, M.D. (1999): Criminological Theory (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. pp. 227-238.
34. Wilson, J.Q, and Kelling, G. L. (1982): „Broken Windows: The police and neighborhood safety” (PDF). http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf. Retrieved 2007-09-03. (HTML version)
35. Zafirovski, M. (1998): Socio-economics and rational choice theory: Specification of their relations. Journal of Socio-Economics, 27(2). Retrieved May 5, 2007, from PsycINFO database. pp. 165-205.